

Александра Ђурић

ДАНИ СА ДАНИЛОМ И СТЕВАНОМ

Данило Николић, *Дани без Стевана*,
РТС издаваштво, Београд, 2016.

Чудно је то како писање о онима којих више нема надвлада логику, а одсуство блиског бића наметне перспективу и сећање о присуству замени одсуством. Да је ту реч о безосећајној логици, а не емотивности којом се писац сећа и пише, своју *књижу дубоке оданости* Стевану Раичковићу, пријатељу и колеги писцу и пећарошу, Данило Николић никада не би назвао *Дани без Стевана*, већ *Дани са Стеваном*, јер она то својим садржајем јесте. Због тога наслов ове књиге сећања на пријатељство са великим песником, на дане проведене са њим, бива преусмерен са предмета сећања на сам чин сећања и писања, односно на дане без њега.

Иако су одломци ове књиге штампани још 2010. у сомборском часопису *Дометии*, њено је проклетство што ни аутор није дочекао њено објављивање, па је читаоцима доступна у *данима без Данила*. Ако се препустимо започетој игри значења присуство/одсуство, време проведено уз ову књигу заиста ће постати *дани са Данилом и Стеваном*. За то је заслужна пре свих Лидија Николић, која је, оданошћу ћерке и књижевника, на основу очевог рукописа приредила ову књигу. Њене приређивачке интервенције нису мале: уз строго поштовање основног рукописа и поетике Данила Николића књига је у коначном облику обogaћена додатним песмама Стевана Раичковића, поред оних које су се већ налазиле у рукопису, затим одломцима из Раичковићеве

књиге *У друштву песника*, који су именовани као *Сећања*, *Стеванова*, и најразличитијим документарним материјалом – исечцима из новина, фотографијама, деловима рукописа, страницама књига са посветама... Док документарни материјал и Раичковићеве песме имају пре свега илустративну функцију, прозни Николићеви и, пажљиво одабрани, Раичковићев текстови, преплићући се и допуњавајући, чине садржински јединствену целину о једном времену и пријатељству. На тај начин, иако то није била ауторова намера, Раичковић је постао коаутор ове књиге. Њихово коауторство је несвесно, накнадно створено интервенцијом приређивача, али текстуално суштински битно. *Сећања*, *Стеванова*, иако настала независно, иако настала пре „*Сећања*, *Данилових*”, тематски и мотивски се надовезују на Николићеве текстове. Измештањем у нови контекст, Лидија Николић је оживела Раичковићев текст, подарила му такорећи нови живот, а очевим сећањима дала ехо у виду гласа из прошлости. Као и сваки ехо, и овај је, с једне стране, садржински идентичан основном гласу, јер су у питању сећања два пријатеља на исто време, амбијент и људе, али, с друге стране, за нијансу другачији од гласа који прати. Тако ова књига добија на полицентричности и из ње проистеклој полифоности, у временима неповерења у коначне истине високоцењеним карактеристикама постмодерне књижевности.

Иако ова нефиктивна проза представља књигу сећања на једно пријатељство, она је заправо много више од тога, што компликује и сваки покушај жанровског одређења. У поднаслову стоји да су ово *записи*. Међутим, као жанр са одређеним реторичким правилима запис припада традицији средњовековне књижевности. Записе старе српске књижевности бележили су преписивачи на маргинама књига и они су најчешће били израз личних психо-физичких стања и религиозних осећања. Остала значења термина запис односе се на успутне коментаре аутора, редактора, приређивача, уредника на основни текст. Дакле, запис у значењима која му теорија књижевности приписује није баш одговарајући избор за Николићеву књигу *Дани без Стевана*.

Пошто смо више пута рекли да је ово књига сећања, не можемо избећи а да ипак не нагласимо очигледно – сећања су само метод, али не и књижевна врста. Међутим, управо то нас води покушају ближег одређења књиге *Дани без Стевана*. Принцип организације условно названих записа је хронолошки. Временски период који Данило Николић обухвата овом књигом одређен је њеним предметом приповедања, односно временом његовог познанства и пријатељства са Стеваном Раичковићем: од 1947, када су се упознали, па до Раичковићеве смрти 2007. године. Међутим, приповедање о њиховом пријатељству није отргнуто из контекста других дешавања. Напротив –

приказивање друштвених, културних, политичких и, наравно, књижевних околности обухваћеног периода је наглашено. Због тога ова књига у себи има све квалитете хронике. Као активни учесник културног живота, Николић нам оставља драгоцене и мало познате податке о књижевницима, својим пријатељима и познаницима, и околностима које су обликовале књижевно стваралаштво друге половине 20. века. Иако ванлитерарни, то су подаци који припадају сфери јавног и као такви могли би се искористити за неку будућу историју књижевности, расветљавање и разумевање околности, тенденција и промена у књижевном животу поменутог периода.

С друге стране су личне приче, редакцијске, кафанске, шетачке, пецарошке, болничке... – приче анегдотског карактера које се не обраћају *друшћиву сјекћакла*, већ разоткривају приватне животе писаца тек толико да се стекне увид у лик ствараоца. Дакле, ово је и књига анегдота о писцима, пре свега о Стевану Раичковићу, али и другима који су стварали у другој половини 20. века.

Приказујући шездесетогодишњи културни развој и промене у друштву, Данило Николић приказује и свој књижевни развој од првих објављених прича и студентских награда до позиције једног од најпризнатијих приповедача савремене српске књижевности. Ни скромно ни надмено, из позиције признатог и слављеног писца, у годинама поштења и мудрости, Николић сагледава свој књижевни пут, подједнако свестан заблуда из младости и моћи својих зрелих речи. Због тога ова књига има одлике мемоарске и аутобиографске прозе са наглашеном аутопоетичношћу.

Робовање поетици жанра давно је превазиђено; системска деструкција жанра од авангардног експеримента и моде стигла је до испразне литерарне немоћи и незнања. Када то знамо, запитамо ли се да ли уопште више има смисла говорити о књижевним родовима и врстама језиком који нам нуди теорија књижевности? Нема смисла ако тај језик врши терор над уметношћу која га је превазишла. Има смисла све док нам тај језик омогућава да макар и муцаво проговоримо и искажемо шта нам то уметност нуди. Николићева књига *Дани без Стевана* дискретно нас подсећа на ову дилему. Као што смо могли видети, ма колико се чинила као књига традиције, као језички, стилски и идејно немодерна, она, једним делом намером аутора, а затим и приређивача, заправо покреће многа питања трансформације и колизије традиционално схваћених књижевних и књижевно-научних¹ врста. У

¹ Иако можда сувишно, имамо потребу да ради избегавања неразумевања нагласимо разлику између књижевнонаучног и књижевно-научног. Док се први термин односи на науку о књижевности, други покрива прозне врсте које у себи носе одлике и књижевног и научног, као што су биографија, мемоари, путопис, есеј...

компактној целини, Николићева књига обједињује хронику, мемоаре, аутобиографију, биографију, анегдоту, затим прозу и поезију и на крају вербално и визуелно. У погледу тематике Николић је написао књигу о себи, свом пријатељу Раичковићу, књигу о њиховом пријатељству, али и свему другом што је то пријатељство пратило. Пишући је за будућност, у тренуцима кад више ништа није важно осим сећања, Данило Николић овом књигом гледа уназад, у прошлост, баш као и приликом последњег сусрета са Стеваном Раичковићем: „Не могу да се сетим ни речи, једне, из разговора, али памтим како дуго излазим натрашке из собе, како мало подижем руку, и одлазим низ степенице, низ степенице, низ степенице... Никако да нађем излаз.”